

Wyrok z dnia 5 października 2007 r.

II UK 53/07

Nie jest zakazana zmiana ubezpieczenia z tytułu współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej, na ubezpieczenie z tytułu umowy o pracę. Chęć obniżenia kosztów działalności spółki jako motyw zawarcia umowy o pracę nie oznacza, że doszło do obejścia prawa.

Przewodniczący SSN Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk, Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 5 października 2007 r., sprawy z wniosku Małgorzaty K. i Przedsiębiorstwa Wielobranżowego Handel - Usługi Spółka cywilna Ryszard L. & Leszek K. w M.P. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T. o ubezpieczenie społeczne, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawców od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 18 października 2006 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Wyrokiem z dnia 18 października 2006 r. [...] Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił apelację wnioskodawczynie Małgorzaty K. i zainteresowanego Przedsiębiorstwa Wielobranżowego Handel - Usługi Spółki cywilnej Ryszard L. & Leszek K. w M.P. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Ubezpieczeń Społecznych w Toruniu z dnia 6 maja 2005 r. w sprawie przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w T. o ubezpieczenie społeczne, dzieląc ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji oraz ich ocenę prawną, w myśl której zawarta pomiędzy stronami w dniu 1 lutego 2004 r. umowa o pracę zmierzała do obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.), co oznacza jej nieważność, a zatem

wnioskodawczynie nie spełniła ustawowych przesłanek do objęcia obowiązkowym pracowniczym ubezpieczeniem społecznym, wynikających z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74 ze zm.).

W świetle ustaleń faktycznych, decyzją z dnia 22 października 2004 r. pozwany organ rentowy przyjął, że wnioskodawczynie nie podlegała ubezpieczeniom społecznym z tytułu zawartej z PWHU s.c. Ryszard L. & Leszek K. umowy o pracę, podlegała natomiast w okresie od 1 lutego 2004 r. obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu współpracy przy prowadzeniu pozarolniczej działalności z mężem Leszkiem K. W okresie od 1 maja 1991 r. do 31 stycznia 2004 r. Małgorzata K. była zgłoszona do ubezpieczenia z tytułu wykonywania współpracy z mężem prowadzącym od 1986 r. działalność gospodarczą w spółce cywilnej z Ryszardem L., natomiast od 1 lutego 2004 r. została zgłoszona do ubezpieczeń jako pracownik zatrudniony przez spółkę cywilną na podstawie umowy o pracę. Według tej umowy, wnioskodawczynie została zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku sprzedawcy z wynagrodzeniem 800 zł brutto. Umowa została zawarta na czas nieokreślony. Małgorzata K. w okresie gdy była zgłoszona do ubezpieczeń społecznych jako osoba współpracująca wykonywała pracę w M.P., tj. obsługiwała klientów na zmianę z Barbarą L. oraz współpracownikami, w sklepie w M.P., zawoziła dokumenty do biura rachunkowego, do Urzędu Skarbowego bądź ZUS-u, jeździła też z mężem po towar bądź w celu załatwienia spraw w urzędach. Od czasu zawarcia umowy o pracę wnioskodawczynie zajmowała się wyłącznie obsługą klientów w sklepie w W. na zmianę z Barbarą L. Zainteresowana spółka, po rozwiązaniu umowy o pracę z ostatnim pracownikiem, zawarła umowy o pracę z Barbarą L. na stanowisku sprzedawcy od 15 stycznia 2004 r. i od 1 lutego 2004 r. z wnioskodawczynią co podyktowane zostało trudnościami finansowymi spółki. Obie pracownice do dnia zawarcia umowy o pracę były zgłoszone do ubezpieczeń jako osoby współpracujące. W ocenie organu rentowego, podzielonej następnie przez Sądy, zmiana tytułu ubezpieczenia żon współników miała podłoże finansowe, gdyż wynagrodzenia wypłacane pracownikom są uznawane za koszty działalności Spółki.

W ocenie Sądu Okręgowego podzielonej w całości przez Sąd Apelacyjny, zawarcie umowy o pracę zmierzało do obejścia prawa. Zakres czynności wnioskodawczynie z chwilą zawarcia umowy o pracę zmienił się tylko nieznacznie (przestała jedynie prowadzić sprawy administracyjne), przy czym według zeznań świadków zmiana statusu wnioskodawczynie nastąpiła z przyczyn finansowych, skoro wynagrodzenie pracownicze i składki

ubezpieczeniowe są wliczane w koszty firmy, inaczej niż w przypadku osób współpracujących. W ocenie Sądu, zmiana tytułu ubezpieczenia mająca na celu jedynie względy finansowe (obniżenie kosztów działalności gospodarczej), świadczy o zawarciu umowy o pracę w celu obejścia prawa.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawcy oraz zainteresowanego i zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 58 k.c., przez uznanie, że zawarta umowa o pracę była dotknięta nieważnością, art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 i art. 13 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych z dnia 13 października 1998 r., przez uznanie, że wnioskodawcy nie była objęta ubezpieczeniem społecznym z tytułu umowy o pracę, oraz przepisów postępowania - art. 233 § 1 k.p.c. - wniósł o jego uchylenie jak i uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i orzeczenie, że wnioskodawcy podlegała ubezpieczeniom społecznym emerytalnemu, rentowemu, chorobowemu i wypadkowemu z tytułu umowy o pracę lub o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, wraz z orzeczeniem o kosztach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona. Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej (jej podstaw) i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (bądź jeżeli taki zarzut okaże się niezasadny). W ocenie Sądu Najwyższego, w rozpatrywanej sprawie Sady błędnie zastosowały prawo do niewadliwie ustalonego stanu faktycznego. W świetle tych ustaleń strony zawarły umowę o pracę, a to, że motywem jej zawarcia były względy finansowe, nie oznacza jeszcze, że umowa taka zmierzała do obejścia prawa (art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.), co powoduje jej nieważność. Fakt wykonywania pracy przez Małgorzatę K. w charakterze sprzedawcy w sklepie został w pełni wykazany w trakcie postępowania sądowego. Zatrudnienie odwołującej się było konieczne z uwagi na rozwiązanie umów o pracę z dotychczasowymi pracownikami oraz potrzebę zapewnienia obsługi sklepu. Okoliczności sprawy wyraźnie wskazują, że celem zawarcia umowy było realizowanie stosunku pracy, a intencją stron nie było obejście prawa w celu uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

W świetle art. 58 § 1 k.c. czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu jej obejście jest nieważna. O czynności prawnej mającej na celu obejście ustawy można mówić wówczas, gdy czynność taka pozwala na uniknięcie zakazów, nakazów lub obciążeń wynikających z przepisu ustawy i tylko z takim zamiarem została dokonana. Nie jest natomiast obejściem prawa dokonanie czynności prawnej w celu osiągnięcia skutków, jakie ustawa wiąże z tą czynnością prawną. Skoro z zawarciem umowy o pracę ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych wiąże obowiązek ubezpieczenia emerytalno-rentowego, chorobowego i wypadkowego, podjęcie zatrudnienia w celu objęcia ubezpieczeniem i ewentualnego korzystania ze świadczeń z tego ubezpieczenia nie może być kwalifikowane jako obejście prawa. W wyroku z dnia 28 kwietnia 2005 r., I UK 236/04 (OSNP 2006 nr 1-2, poz. 28), Sąd Najwyższy stwierdził, że sama chęć uzyskania świadczeń z ubezpieczenia społecznego jako motywacja do podjęcia zatrudnienia nie świadczy o zamiarze obejścia prawa. Podobny pogląd został wyrażony w wyroku z dnia 25 stycznia 2005 r., II UK 141/04 (OSNP 2005 nr 15, poz. 235). Przyjęto w nim, że stronom umowy o pracę, na podstawie której rzeczywiście były wykonywane obowiązki i prawa płynące z tej umowy, nie można przypisać działania w celu obejścia ustawy i stanowisko to można uznać za ugruntowane, gdyż zostało powtórzone w innych jeszcze orzeczeniach (por. np. wyroki z dnia 2 czerwca 2006 r., I UK 337/05 oraz z dnia 14 lutego 2006 r., III UK 150/05, dotąd niepublikowane). Na tle tych orzeczeń należy uznać, że w sytuacji, gdy wolą stron zawierających umowę było faktyczne nawiązanie stosunku pracy i doszło do świadczenia pracy za wynagrodzeniem, sama świadomość jednej ze stron umowy, a nawet obu stron, co do wystąpienia w przyszłości zdarzenia uprawniającego do świadczeń z ubezpieczenia społecznego, nie daje podstawy do uznania, że umowa miała na celu obejście prawa.

W stanie faktycznym niniejszej sprawy należy stwierdzić, że umowa o pracę wiążąca strony nie została zawarta dla pozorów, gdyż nie stwierdzono, by strony zawierając ją miały zamiar wywołania innych skutków prawnych niż te, które wynikają z umowy o pracę, oraz by jednocześnie próbowały przez jej zawarcie wprowadzić kogokolwiek w błąd do dokonania tej, a nie innej czynności. Przeciwnie, nie pozorowały zawarcia umowy o pracę i były zgodne co do tego, aby ich oświadczenia woli wywołały odpowiadający im skutek. Skutkiem tym było między innymi objęcie ubezpieczeniem społecznym, co orzekające w sprawie Sądy niesłusznie oceniły jako zamiar obejścia prawa, prowadzący do nieważności umowy (art. 58 § 1 k.c.).

W świetle ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, prawo nie zakazuje zmiany formy świadczenia pracy i wynikającej z niej zmiany tytułu ubezpieczenia z osoby współpracującej na ubezpieczenie z tytułu zawartej umowy o pracę. Fakt, że w wyniku zwolnienia pracowników oraz zatrudnienia żon wspólników, w tym wnioskodawczynie, znacznemu obniżeniu uległy koszty działalności Spółki, nie oznacza, że doszło do obejścia prawa. Zawarcie umowy o pracę, nawet jeżeli pozwalało to na możliwość zaliczenia wypłaconego wynagrodzenia w koszty działalności spółki, czego nie można dokonać w przypadku osoby współpracującej, nie można zarzucić obejścia przepisów dotyczących składek na ubezpieczenie społeczne, albowiem w jednym i w drugim przypadku składki były odprowadzane. Różnica polega jedynie na możliwości zaliczenia składek z tytułu umowy o pracę w koszty działalności spółki cywilnej jako zakładu pracy, zgodnie z ustawą o podatku dochodowym od osób fizycznych. Osiągnięcie z tego tytułu oszczędności ekonomicznych przez spółkę nie jest sprzeczne z ustawą i nie stanowi obejścia prawa.

W tym stanie rzeczy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzeczono jak w sentencji. O kosztach orzeczono na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.

=====